Ana Corchero
Francis González
Norma Camps
Mercè Puerto
Eva Garasa
José Luis Escobar

Programa d'enfortiment familiar d'Aldees Infantils SOS

Resum

Aldees Infantils SOS és una ONG que fonamenta la seva tasca oferint un entorn familiar protector als nens i joves que provenen de situacions familiars fràgils, en situació de risc o de desemparament. Vetlla per un entorn estable i protector, amb l'objectiu que gaudeixin d'una llar, defensant els seus drets i involucrant-los a la recerca de solucions pels problemes que troben i trobaran al llarg de les seves vides, i acompanyant-los fins que assoleixin una vida autònoma. S'ha ampliat l'acció creant espais de prevenció i promoció de les famílies, impulsant el "Programa d'Enfortiment Familiar". Aquest programa, presentat en aquest article, proposa un nou enfocament relacional per tal de reforçar les relacions familiars.

Paraules clau
Acolliment residencial, Apoderament, Capacitació familiar, Educació de famílies, Escoles de famílies, Mediació i teràpia familiar, Parentalitat positiva, Punt de trobada, Retorn familiar, Treball amb famílies, Vincle familiar

Programa de fortalecimiento familiar de Aldeas Infantiles SOS

Aldeas Infantiles SOS es una ONG que fundamenta su labor ofreciendo un entorno familiar protector a los niños y jóvenes que provienen de situaciones familiares frágiles, en situación de riesgo o desamparo. Vela por un entorno estable, con el objetivo de que disfruten de un hogar, defendiendo sus derechos e involucrando en la búsqueda de soluciones para los problemas que encuentran y encontrarán a lo largo de sus vidas, y acompañándolos hasta que alcancen una vida autónoma. Se ha ampliado la acción creando espacios de prevención y promoción de las familias, impulsando el "Programa de Fortalecimiento Familiar". Este programa, presentado en este artículo, propone un nuevo enfoque relacional para reforzar las relaciones familiares.

Palabras clave
Acogimiento residencial, Capacitación familiar, Educación de familias, Empoderamiento, Escuelas de familias, Mediación y terapia familiar, Parentalidad positiva, Punto de encuentro, Retorno familiar, Trabajo con familias, Vínculo familiar

SOS Children's Village Family strengthening program

SOS Children's Village is a NGO that offers a protective familiar environment for children and youngsters who come from fragile family situations, risk or state of neglect situations. It works for a stable and protective environment with the goal that children can have a home, protecting their rights and making them involve in the search for solutions to the problems they will find during their lives, supporting them until they achieve an autonomous life. Our action has been broadened, creating spaces for family prevention and promotion, fostering the "Family Strengthening Program". This program, described in this article, proposes a new relational approach in order to reinforce family relations.

Key words
Residential care, Familiar training, Family education, Empowerment, School of families, Mediation and family therapy, Positive parenting, Meeting point, Family return, Work with families, Family ties

Autors: Programa d'Enfortiment Familiar

Títol: Programa d'enfortiment familiar d'Aldees Infantils SOS

Referència: Educació Social, núm. 49, p117 p130.

Adreça professional: Aldees Infantils SOS Catalunya
puntfamiliar@aldeesinfantils.org - José Luis Escobar: social@aldeesinfantils.org
acorchero.bcn@aldeasinfantiles.es - fgonzalez.bcn@aldeesinfantils.org
ncamps@aldeasinfantiles.es - mpuerto@aldeesinfantiles.es
egarasa.bcn@aldeasinfantiles.es

El context organitzatiu d'Aldees Infantils SOS

Aldees Infantils SOS inicia la seva tasca internacionalment l'any 1949 a Imst, Àustria, amb la fundació de la primera Aldea pel Dr. Hermann Gmeiner, amb el compromís d'ajudar els nens i nenes que havien perdut les seves llars, la seva família i la seva seguretat com a conseqüència de la Segona Guerra Mundial, amb un mètode d'acolliment familiar amb suport organitzacional que pretenia la desinstitucionalització de la infància en un entorn de seguretat el més semblant possible a una família alternativa. Els grups de germans s'acollien junts, en una llar SOS, amb una persona de referència que feia de "mare social" d'aquests nens en bona part orfes, la "mare SOS". Al nostre territori es va fundar Aldees Infantils SOS Catalunya l'any 1967.

Com a organització internacional, estem federats a SOS-Kinderdorf International, membre de la UNESCO i amb un assessor permanent dins del Consell Econòmic i Social de l'ONU. Aquest model de família SOS, de caràcter universal, s'adapta a les característiques socials i culturals pròpies de cada país on es troba. Actualment, Aldees Infantils SOS és present a 132 països, amb 518 Aldees i més de 2.000 programes en l'àmbit de l'atenció a les famílies, la salut i l'educació, atenent més d' 1.000.000 de persones l'any 2010.

En tots aquests programes, la missió d'Aldees Infantils SOS és "atendre nens i joves en situació de vulnerabilitat, per impulsar el seu desenvolupament i autonomia, mitjançant l'acolliment, la prevenció i el reforçament de les seves xarxes familiars i socials". Per tal de dur a terme aquesta missió l'organització es fonamenta, des dels seus inicis, en els següents valors: audàcia, compromís, confiança i responsabilitat. La nostra utopia és que cada nen visqui el caliu d'una llar.

Des d'Aldees creiem que el desenvolupament ideal dels nens i nenes es garanteix mitjançant quatre principis:

- un entorn familiar protector, amb persones estables de referència i mantenint junts els germans
- el suport de xarxes socials sòlides per a les famílies, el treball des de la comunitat
- l'interès superior del nen com la base de totes les decisions i accions, oferint solucions adaptades a cadascuna de les situacions individuals
- el reconeixement que els nens i nenes tenen un paper fonamental en el seu propi desenvolupament i en la defensa dels seus drets, hem d'involucrar els nens i joves amb sistemes sòlids i coherents de participació.

A escala estatal, formem una associació amb la qual tenim programes socials a les comunitats de Catalunya, Galícia, Madrid, Andalusia, Castella-La Manxa, Tenerife, Aragó, Las Palmas, i en 16 països d'Amèrica Llatina i Àfrica. Als diferents territoris els programes s'estableixen en funció de les necessitats locals i amb el vist-i-plau de les administracions públiques competents. En destaquem entre aquests programes l'Aldea Infantil i residència

juvenil (acolliment residencial), centres oberts, centres especials de treball, de primer acolliment i valoració, d'educació infantil, granja-escola, diferents projectes per a joves que han passat pels sistemes de protecció a la infància, i diferents recursos en l'àmbit de l'enfortiment de les famílies, com recolzament als acolliments familiars, punts de trobada, mediació i teràpia familiar, etc.

Primeres idees davant del treball amb famílies

L'experiència del treball a l'Aldea Infantil i la residència de joves ens va fer detectar, fa uns anys, que en el moment que un nen és acollit en un sistema protector alternatiu (sigui residencial o familiar temporal) es fa necessari un treball intensiu de les relacions entre els nens i les seves famílies, per tal de mantenir i afavorir el vincle afectiu entre ells.

En el moment que un nen és acollit en un sistema protector alternatiu es fa necessari un treball intensiu de les relacions entre els nens i les seves famílies

A Aldees Infantils SOS hem tingut els darrers anys aquesta inquietud per acompanyar les famílies en la nova situació generada per l'acolliment residencial dels seus fills. Això no sempre ha estat exempt de dilemes interns, sobre els límits i funcions que tenim des de l'encàrrec legal com a entitat col·laboradora de la Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (DGAIA). Per això ens autoimposàvem una certa *prudència* a l'hora d'abordar aquesta realitat d'una manera sistemàtica, mentre el nostre dia a dia amb els nens i les seves famílies ens oferia nous reptes i oportunitats per a respondre a llurs necessitats.

L'any 2005-2006 ens va oferir un doble punt d'inflexió: com a associació estatal vàrem fer avenços per configurar el treball amb les famílies com quelcom inherent per una infància ben tractada, aprofitant totes les experiències que treballàvem arreu els territoris, dissenyant un projecte global que recollia les necessitats dels nens de mantenir i millorar la relació amb la família d'origen i alhora realitzar un treball integral amb les famílies d'aquests nens, per tal de poder mantenir i recuperar les seves capacitats parentals. D'altra banda, des d'alguns organismes públics se'ns va animar per sistematitzar el treball, unint esforços a la tasca ja desenvolupada per aquests organismes.

Això va suposar per a nosaltres un canvi de *paradigma* en la visió de *les famílies*. El focus del nostre treball com a organització és el nen, però havíem d'ampliar la mirada a la nova realitat de les relacions que es donen entre els subsistemes família d'origen- acolliment residencial- nen arran de la protecció del menor, ja que suposen una nova manera de relacionar-se tot i la nova situació de separació amb la que es troben. Aquesta nova mirada va oferir-nos una oportunitat d'establir i integrar nous patrons de relació entre tots tres subsistemes, i de pensar i crear nous projectes d´atenció als nens, nenes i les seves famílies.

Antecedents del programa

L´any 2.001 Aldees va entrar en contacte amb la Fundació Teresa Gallifa, entitat que treballa amb dones embarassades amb recursos molt minvats, com a conseqüència de l'acompanyament que es feia d'una jove que havia estat acollida. Arran del coneixement mutu d'ambdues entitats va sorgir el "Programa de Famílies Monoparentals Maternes", un programa dirigit a dones en situació d'elevat risc social amb nens de zero a tres anys al seu càrrec, que després d'haver estat ateses en l'etapa d'embaràs en un dels projectes d'aquella fundació, precisaven posteriorment d'un recurs de transició per a una vida familiar autònoma. Vàrem aplicar l'experiència de la nostra organització acompanyat a joves en pisos assistits i escoltant les necessitats de les famílies a l'especificitat d'aquest nou projecte.

Dos anys més tard vàrem obrir un "Centre Obert" per a adolescents, i novament ens vàrem adonar de la importància del treball d'acompanyar i orientar a les famílies. També es va implementar un servei per a les famílies de l'entorn del centre obert ("SAFE"), destinat a mares nouvingudes , sense coneixement del nostre idioma i amb nens de cero a tres anys al seu càrrec, per tal de treballar la socialització de les famílies en el nou context, i enfortir els vincles mares-fills.

A l´any 2007 vàrem implementar el "Punt de Trobada i Orientació Familiar", ubicat a Montcada i Reixac. Inicialment, es va crear aquest servei per a situacions no judicialitzades , per tal d'oferir un espai neutral, agradable amb orientació professional, en què els nens del sistema d'acolliment residencial i els seus familiars (tant família extensa com de vegades famílies alienes) poguessin trobar l'ambient propici i un sentit per a les seves trobades. En molt poc temps es van detectar noves necessitats en els nens i les seves famílies, com va ser el cas de la Teràpia Familiar d´enfocament sistèmic, o el d´un acompanyament orientat al retorn familiar.

Aquest Punt de Trobada i Orientació Familiar va dependre fins a mitjants 2010 del programa d'acolliment residencial de l´Aldea Infantil de Sant Feliu de Codines, perquè bàsicament els nens i nenes beneficiats vivien allà o a la Residència Juvenil, amb l´excepció d´algunes famílies de l´entorn que vàrem abordar de manera excepcional per petició d'entitats o serveis socials.

Per tal d'optimizar els recursos i aprofitar sinèrgies a finals del 2009 es reorganitzà l'àmbit de famílies, mitjançant un programa on els professionals que hi treballen ho fan en una estructura matricial, és a dir, un programa **integral** de diferents **serveis** definits, molts dels quals s'ofereixen amb caràcter **transversal** a tots els programes. Així neix l'actual "Programa d'Enfortiment Familiar".

El Programa d'Enfortiment Familiar i els seus serveis

L´equip humà que forma el Programa d´Enfortiment Familiar ha volgut descriure la seva intervenció educativa mitjançant les següents característiques que el defineixen com a signes d'identitat:

- Ser un programa que sap aprofitar les *potencialitats* de les famílies
- Ser un programa orientat tan a les *necessitats* com a les *expectatives* de les famílies. Per això considerem fonamental la *participació* real i efectiva d'aquestes al programa.
- Ser un programa *flexible*, transversal i *adaptable* a les necessitats de les famílies.
- Ser un programa ben definit així com *mesurable en el seu impacte*.

Aquest programa l´hem volgut estructurar en vuit serveis que responguin a diferents necessitats. Una de les conseqüències fonamentals d´aquest tipus d´estructura matricial es resumeix en què qualsevol família que requereixi del nostre programa participa en el disseny d´un Pla de Desenvolupament Familiar, on es treballen les capacitats familiars des de diferents vessants de manera progressiva o simultània, és a dir, que una família podria estar treballant des d'un únic servei, mentre que una altra podria estar compartint-ne diferents, o passar d´un servei determinat a un altre, segons l´evolució del cas.

Allò més interessant és que les persones que intervenen als diferents serveis formen part del mateix equip; és a dir, un equip multidisciplinari i que amb la seva flexibilitat i transversalitat s´ajusta a les necessitats de les famílies, defugint d'estructures rígides i tancades. Complementarietat i participació i servei a les persones són actituds imprescindibles en aquest tipus de relacions interprofessionals.

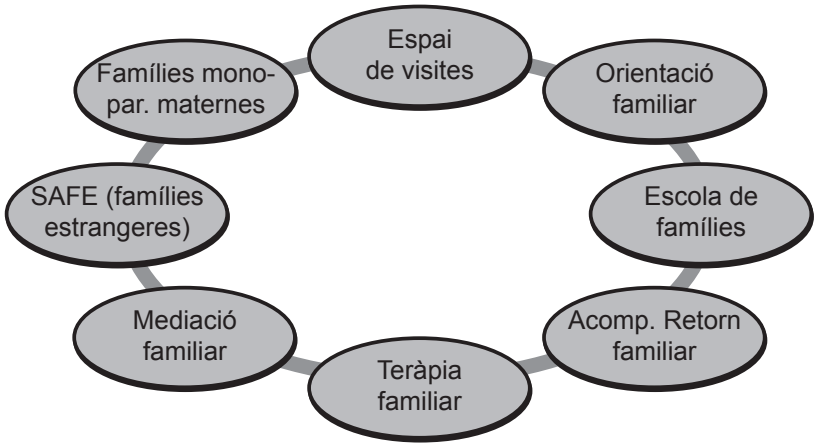
Complementarietat i participació i servei a les persones són actituds imprescindibles en aquest tipus de relacions interprofessionals

Les professionals que hi treballen tenen una llarga experiència professional vers la infància, han treballat en d'altres programes de l'organització, i amb els temps s'han especialitzat en el treball amb les famílies. L´equip actual és format per directora, treballadora social-coterapeuta, educadora social-coterapeuta, psicòloga, pedagoga-mediadora. També hi col·laboren voluntaris i alumnat en pràctiques d'educació i treball social.

És el moment de recordar que qui vetlla per la cura de les famílies i perquè els seus drets no es vulnerin són els Equips d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (EAIA's) de referència.

El Programa d´Enfortiment Familiar treballa des dels Plans de Millora dels EAIA de diferents comarques, amb els quals s'estableixen i coordinen les propostes d'intervenció. És a partir d'aquests plans de millora que el nostre Programa pot intervenir. Aquesta mecànica és molt enriquidora i positiva; els EAIAs han estat facilitadors, i perceben el recurs com un suport a la seva tasca.

Descripció dels serveis

Servei d'Espai de Visites

Disposem d'un espai de visites anomenat "Punt de Trobada i Orientació Familiar" per a nens i nenes en mesura d'acolliment residencial en el Programa de l'Aldea Infantil de Sant Feliu de Codines o d'altres. Aquestes visites venen establertes per l'EAIA de referència i garanteix el dret dels infants i les famílies a relacionar-se en les millors condicions possibles.

És un espai dissenyat amb una acurada distribució, amb un clar objectiu: proporcionar un ambient càlid, un caliu, amb una sensació d'amplitud i intimitat per a les famílies i els nens. La seva ubicació geogràfica també està molt pensada per facilitar l'accés dels seus beneficiaris, ja que s'ubica a Montcada i Reixac, població que té una xarxa de transport públic que ofereix moltes facilitats d'accés. D'altra banda també es va tenir molt en compte que hi hagués un parc infantil públic a prop del servei, ja que això facilita que les famílies puguin gaudir d'un espai lúdic per compartir estones de joc amb els seus fills.

El principal objectiu és aconseguir que s'enforteixin les relacions familiars restablint o mantenint els vincles familiars

La tasca de les professionals adscrites a aquest servei consisteix en acompanyar les famílies i els nens durant les trobades, per tal que esdevinguin un moment d'interacció positiva per totes les parts, essent un espai on el principal objectiu és aconseguir que s'enforteixin les relacions familiars restablint o mantenint els vincles familiars. Orientem les famílies des de les necessitats més bàsiques dels seus fills que es donen durant les visites, com el berenar, el joc, les preguntes, el llenguatge no verbal, l'escola, etc. fins els interrogants mai no dits més complexos.

Tècnicament, les visites que es poden presentar són de diferent caire; n'hi ha que requereixen de més intervenció i n'hi ha que es poden gestionar de manera més autònoma. Amb els EAIAs es valora amb anterioritat que les dinàmiques relacionals de la família demandant del servei no puguin suposar

cap necessitat de contenció física. El nostre objectiu és que les famílies aconsegueixin fer un procés cap a l'autonomia en les seves relacions i necessitin cada cop menys la presència dels professionals. Actualment, estem atenent un promig de 20-30 visites mensuals, d'unes 15 famílies. Aquests números varien segons l'evolució que aquestes van fent.

Les professionals encarregades del servei són la treballadora social i l'educadora de famílies, que es coordinen amb la treballadora social i educadors dels centres residencials (CRAEs), per tal de gestionar els horaris i espais de visites. Pel que fa als horaris, un tret del nostre servei és l'adaptabilitat a les necessitats dels nens, nenes i les seves famílies, s'intenta que sempre que sigui possible les visites es realitzin fora de l'horari escolar o laboral. De fet, el dissabte és el dia que més visites es realitzen.

Per tal de donar un caire més familiar a l'espai de visites realitzem les celebracions tradicionals (Castanyada, Carnestoltes, Sant Joan, Nadal, etc.). Això esdevé un moment lúdic de relació diferent entre els nens, les famílies i les persones que tenen cura dels seus fills, i generant un sentiment compartit de pertinença i confiança entre totes les persones que d'una manera o altra tenen cura dels nois i noies.

Servei d'Acompanyament i Orientació Familiar

Aquest servei ofereix una atenció individualitzada per part de la treballadora social i l'educadora de famílies a les famílies que ho requereixen, realitzant un seguiment i una orientació per tal d'acompanyar-les durant el temps d'acolliment residencial dels seus nens i nens.

L'objectiu principal del servei és el de poder acompanyar la família durant el seu procés per tal que prenguin consciència dels motius que els han portat a la situació de separació dels seus fills. L'assoliment d'aquest objectiu facilita que la família recuperi el seu protagonisme i implicació en el procés, reforçant la seva parentalitat. Alhora treballem el vincle i com anar aconseguint els objectius marcats per l'EAIA en el pla de millora establert.

Les professionals del servei realitzen les intervencions amb les famílies des d'un model sistèmic i, més concretament, des de les tècniques de la teràpia breu i centrada en solucions que aporten a les famílies una visió diferent a la qual estan acostumats, treballant des de les seves potencialitats.

Aquest servei es realitza principalment al local del Punt de Trobada i Orientació Familiar de Montcada, amb una freqüència variable (setmanal, quinzenal o mensual) segons les necessitats de la família. Les sales són uns espais acollidors que permeten una interacció propera i acurada que fan sentir còmodes totes les parts. Actualment, en aquest servei atenem un promig de 10 famílies.

Per tal de fer una intervenció sistemàtica i planificada s'estableix un "Pla de Desenvolupament Familiar" per cada nucli familiar. En aquest, s'estructura la intervenció tenint en compte els objectius del Pla de Millora de l'EAIA i els objectius del Projecte Educatiu Individual del nen/a; així s'arriba als objectius propis a treballar en el servei. S'estableix una temporalització i es realitza una avaluació semestral.

Cal destacar la importància de les coordinacions amb els EAIA's referents del cas i la resta de professionals implicats en el coneixement de la família per tal de poder fer un treball en xarxa que ajudi la família a realitzar amb èxit el seu procés.

Servei de Teràpia Familiar Sistèmica

Aquest és un espai terapèutic per a les famílies que tenen una especial necessitat de treballar aspectes relacionats amb la vinculació entre ells i els seus fills, amb les tècniques pròpies de la psicoteràpia. És una teràpia complementària a d'altres processos individuals dels familiars o dels nens. Es realitza un abordatge sistèmic de les relacions familiars per tal de poder adquirir o recuperar les funcions i habilitats parentals i socials que facilitin la relació entre ells i els seus fills.

Des de l'equip del Servei d'Orientació i Seguiment Familiar es va veure la necessitat de poder comptar amb un espai de teràpia per tal de poder aprofundir en aquelles situacions no resoltes a escala intrafamiliar. Ajudar a clarificar rols, límits i mites familiars que condicionen la relació. D'altra banda també es va valorar com a essencial poder fer un treball intensiu per tal de millorar l'autoestima i autoconcepte com a pares i mares, ja que això reverteix positivament en els nens i nenes.

Mitjançant conveni de col·laboració amb l'Associació Ventijol podem disposar d'una terapeuta que atén les famílies al mateix Punt de Trobada i Orientació Familiar. S'estableixen sessions individuals amb la família i els nens, o amb tots alhora, on es treballen a escala terapèutica, sentiments, emocions, culpes i situacions viscudes que han determinat la dinàmica familiar. Les sessions s'organitzen habitualment de manera quinzenal amb una durada de cinquanta minuts.

Realitzem coordinacions de l'equip amb la terapeuta per tal de poder compartir informació rellevant de l'evolució de la família, informació que es comunica als referents dels nens i de les famílies dels diferents àmbits relacionats.

Aquest servei des de l'inici del conveni ha atès simultàniament un promig de 10 famílies, les quals provenen de programes propis d'acolliment residencial, així com del servei de Famílies Monoparentals que també forma part del Programa d'Enfortiment Familiar.

Servei d'Escola de Famílies

Arran d'observar que les famílies que assistien al Punt de Trobada i Orientació Familiar tenien en comú la necessitat de poder treballar habilitats parentals i ser reconeguts en els seus rols paterns o materns, vàrem pensar la creació del Servei d'Escola de Famílies.

Aquest ha esdevingut un espai educatiu per a les famílies on poder compartir i promoure l'intercanvi d'experiències, i participar en els debats i els coneixements que es donen en els diferents temes que s'aborden. Alhora suposa proporcionar eines a les famílies per desenvolupar una major capacitat per exercir la seva funció parental i un major creixement personal. Això promou una millora de la seva autoestima i del seu autoconcepte com a pares i mares; potencia l'enfortiment familiar i genera nous vincles de relació amb els seus fills.

L'Escola de Famílies es realitza al local de Montcada i Reixac, d'octubre a juny en freqüència quinzenal, organitzada en sessions d'una hora i mitja cadascuna. Són sessions dinamitzades per les tècniques del Programa d'Enfortiment Familiar i per educadors de tots els programes de la nostra organització, sovint fora del seu horari laboral, i amb la intenció de compartir bona part dels seus coneixements de *teoria* i *pràctica* d'educació d'infants i adolescents. Hem fet una transferència de coneixements de tècniques i estratègies que *funcionen* amb els nens als seus pares i mares. D'altra banda, la participació d'aquest col·lectiu heterogeni d'educadors al servei ha propiciat un espai de relació diferent i molt enriquidor entre les famílies i les persones que en bona part tenen cura dels seus fills, ja que els educadors i educadores es poden apropar a la realitat de les famílies des d'una vessant més vivencial.

Les temàtiques i els continguts que es tracten són majoritàriament aquells relacionats amb les seves funcions com a pares i mares. S'han treballat diversos temes, com ara les habilitats per a la vida, educació afectiva-sexual, eines de comunicació, nutrició i salut, límits i normes, adolescència, etc.

Servei d'Acompanyament al Retorn Familiar

Des d'aquest servei s'ofereix una atenció individualitzada a les famílies quan els nens retornen al domicili familiar ja sigui a la família nuclear o a la família extensa. Empíricament, s'ha observat que aquest moment és de vital importància per tots els subsistemes, que han estat separats durant un temps i de nou han de reprendre la convivència amb tots els factors estressants que aquest fet pot suposar. És per aquest motiu que des d'Aldees Infantils SOS s'ofereix aquest servei de manera consensuada i coordinada amb l'EAIA de referència.

La idea principal és ser un suport actiu per a la família durant el període d'adaptació a la nova situació. Les professionals del servei ofereixen eines i

estratègies a les famílies per tal de resoldre les situacions que puguin sorgir en el nou procés de convivència familiar, realitzant les intervencions des d'un model sistèmic i centrat en solucions.

L'acompanyament i suport a aquestes famílies es porta a terme tant a l'espai del Punt de Trobada i Orientació Familiar (entrevistes) com al domicili de la família, per tal de poder intervenir d'una manera integral en les diferents vessants de l'àmbit familiar.

Les famílies d'aquest servei són les dels nens en acolliment residencial que tenen una proposta de retorn al nucli familiar i que requereixen d'una atenció i seguiment més acurat per tal de garantir l'èxit del mateix. Aquest servei es consensua i es coordina amb l'EAIA de referència i així consta en el document de "Compromís Socioeducatiu" que estableix l'EAIA amb la família en el moment del retorn.

Per tal de fer una intervenció sistemàtica i planificada s'estableix un Pla de Desenvolupament Familiar per cada nucli. En aquest s'estructura la intervenció tenint en compte els acords establerts en el document de "Compromís Socioeducatiu" que estableix l'EAIA i les necessitats expressades per la família, dels quals es deriven els objectius propis a treballar en el servei. S'estableix una temporalització d'un any i es realitza una avaluació semestral.

Servei per a Famílies Monoparentals Maternes

Aquest servei acompanya i dóna suport a famílies monoparentals maternes amb fills més petits de tres anys, facilitant l'accés a un habitatge compartit digne, en un ambient de protecció pels seus fills i filles i durant un termini de temps limitat a divuit mesos.

Les dones que hi accedeixen tenen a la seva cura un únic fill o filla i no tenen cap recurs socioeconòmic o xarxa sociopersonal per protegir la vulnerabilitat del nucli familiar. Les necessitats específiques d'aquest tipus de famílies, així com els orígens d'aquest servei que hem explicat abans amb la col·laboració de la Fundació Teresa Gallifa, ens han portat a mantenir un tipus específic de servei per a aquestes famílies monoparentals, amb dos pisos assistits de l'organització per a 6-7 famílies.

La finalitat és que durant aquest temps les dones puguin aconseguir uns raonables nivells d'autonomia tant de desenvolupament personal (a escala educativa, social i emocional) com a escala econòmica, que les permetin assumir de forma responsable la cura dels seus fills. En aquest sentit es treballa amb les mares el vincle amb els fills, així com l'atenció de les seves altres necessitats.

És un treball intens i de caire preventiu. Intervenim en la recerca de recursos socioeconòmics, oferim suport a les iniciatives de les dones i al seu projecte de futur, mentre intentem restituir la confiança en els recursos personals de cada mare.

Amb cada dona es dissenya un Pla de Treball que sorgeix tan de la demanda expressada per les mares com de les necessitats detectades pels professionals en cada família, oferint diversos recursos, des dels propis del Programa fins a intervencions que tenen a veure amb la vida quotidiana ajudant en la recerca de, per exemple, cangurs assequibles i fiables pels seus fills, acompanyament de la vida quotidiana, inserció sociolaboral, o potenciar les relacions d'ajuda mútua entre les dones.

Servei d'Atenció a Famílies Estrangeres (SAFE)

Aquest Servei ofereix la possibilitat d'integrar socialment famílies estrangeres nouvingudes al territori mitjançant l´aprenentatge de l´idioma i la vinculació mares-fills. Va néixer al Centre Obert d'Aldees Infantils SOS ubicat a Sant Adrià del Besòs arran de les necessitats més properes del barri.

Actualment, aquest servei ofereix atenció simultània a 10 dones nouvingudes, amb poc o gens coneixement ni de català ni de castellà, i amb nens al seu càrrec de zero a tres anys.

Mitjançant les activitats que es realitzen es treballen eines que facilitin a aquestes dones la integració, tot treballant la vinculació afectiva mare-fills, i acompanyant la relació familiar, a més de realitzar i desenvolupar habilitats socials bàsiques pel quotidià.

Les activitats que es realitzen són de caire divers i complementàries, com les classes d'alfabetització, el servei de guarderia, tallers de temps lliure, informàtica, sortides socioculturals i atenció individualitzada. Com a la resta del serveis, cada dona compta amb un Pla que parteix de les necessitats expressades per les pròpies interessades.

El servei és gestionat per la pedagoga, que compta amb un grup de 7 voluntàries. Es desenvolupa al mateix espai del Centre Obert aprofitant les sales, materials i tot allò necessari per dur a terme les activitats tant amb les dones com amb els seus fills. El servei té un calendari escolar, d'octubre a juny, dos matins setmanals.

Servei de Mediació Familiar

Des d'Aldees Infantils SOS apostem per la mediació com un servei imprescindible, dintre del nostre programa, per a la resolució de determinats conflictes intrafamiliars que els ajudi a assolir acords acceptables que permetin

una millora en la relació, amb el mínim possible de patiment per a tots els membres del grup familiar.

La nova Llei de Mediació Catalana, del 2009, ens obre un ampli ventall de situacions que són abordables amb les eines i procediments propis de la mediació familiar. Les mediacions que abordem són aquelles que tenen un alt component educatiu per a les famílies, de manera que es millorin les condicions dels nens o joves que hi conviuen, i molt especialment aquelles en les quals es detectin indicadors de risc dins d'un context familiar. La implementació del programa ha estat possible gràcies a un acord amb el "Centre de Mediació i Convivència", entitat que gestiona diversos centres de mediació municipals.

Algunes de les situacions susceptibles de ser tractades des d'aquesta vessant de la mediació com a eina d'enfortiment familiar serien: mediacions intergeneracionals, situacions de crisis dins de les parelles amb fills, dificultats en la relació amb els fills (funció parental), separacions o divorcis que comportin riscos educatius en els seus fills, pèrdua d'algun familiar o persona propera (situacions de dol), conflictes en les relacions familiars (conjugals, filials i fraternals), exercici del rol parental, etc.

La mediació familiar parteix de la voluntarietat dels seus destinataris, i forma part d´una intervenció més global de caire socioeducatiu, fet pel qual requereix d´una estreta coordinació amb la resta d'agents implicats. Aldees Infantils SOS té acords de col·laboració amb els municipis de Sant Adrià i Montcada i Reixac per tal d'oferir, dins el marc del Programa d'Enfortiment Familiar, aquestes tècniques i procediments de mediació per a famílies derivades des de serveis socials.

Avaluació dels serveis

Com hem dit a l'inici de l'article, amb totes les famílies del programa s'estableix un Pla de Desenvolupament Familiar, que és avaluat amb caràcter semestral. A més, totes les famílies que accedeixen als diferents serveis omplen un qüestionari de satisfacció amb caràcter anual.

En una escala més ampla, tot el Programa es planifica de manera global amb una eina de planificació anual, que compta amb diferents indicadors que es revisen semestralment. Aquesta eina de planificació ens permet mesurar l'adequació de les estratègies que proposem en relació amb la consecució d'objectius generals que ens proposem per l'any, segons sis àmbits diferents:

- organització i personal del programa
- pla estratègic
- sistemes de gestió de qualitat

- desenvolupament dels nens, joves i famílies
- estàndards de qualitat
- millora dels contextos dels nens, joves i famílies.

Ara estem iniciant una avaluació de l'impacte del programa a mig termini en les famílies que hem acompanyat, com és el cas de les famílies del servei de monoparentals al llarg dels darrers deu anys. Hem d'aturar-nos per tornar a pensar, reflexionar i, sobretot, preguntar a les dones com es troben, com estan els seus fills, què va significar l'experiència de viure en els pisos, què podríem millorar, què se'ns va oblidar.

Algunes conclusions

Hem presentat de manera resumida els serveis que realitzem i els professionals que hi treballem. En aquest apartat enunciem algunes conclusions extretes del treball diari i d'aquesta nostra modesta experiència treballant amb famílies.

La primera conclusió és que el treball amb les famílies, per tal que sigui eficaç i eficient, requereix d'un cert grau de consciència i motivació basat en un total respecte envers elles, les seves pròpies característiques i el propi ritme de funcionament, ja que no hi ha dues famílies iguals.

El treball amb les famílies requereix d'un cert grau de consciència i motivació basat en un total respecte envers elles

És per aquest motiu que, des de l'equip que treballem amb les famílies, s'aborda el treball amb elles tot tenint en compte les seves especificitats. Ara bé, ens guiem per un model d'intervenció certament eclèctic, amb una gran base del model sistèmic però amb molta influència del model humanista, implicant la família en el seu procés de canvi en tot moment.

El model sistèmic ens ajuda a entendre com s'organitzen i s'interrelacionen tots els subsistemes familiars, alhora que ens permet entendre i endinsar-nos en els rols, mites i estereotips de les dinàmiques familiars.

Pel que fa al model humanista ens permet situar-nos al costat de la família des d'un posicionament proper i de recolzament.

Treballem des d'un enfocament de teràpia breu centrada en solucions, de tal manera que es potencia les capacitats i fortaleses que cada família té per damunt de les dificultats i etiquetes que socialment han anat rebent. Això dona la possibilitat a les famílies de creure novament en elles mateixes.

Les nostres vivències durant els darrers anys que hem encetat el treball amb famílies ens fan aturar-nos a reflexionar envers els canvis que s'han viscut en relació amb les famílies dels nens i joves acollits a Aldees Infantils SOS. Des de l'any 2007 hem disposat de recursos materials i humans específics per poder fer un treball integral amb les famílies. Aquest fet ha suposat, com

ja s'ha explicat anteriorment, poder tenir uns espais diferenciats, unes tècniques i uns serveis destinats a aquest fi.

Davant d'aquesta aposta hem observat que les famílies ateses han respost de manera molt satisfactòria. Els pares i mares es mostren contents pel fet de sentir-se part activa del seu procés; normalment, la situació és molt dolorosa (retirada dels seus fills) i això els produeix un gran sentiment de frustració.

L'acompanyament i els serveis que s'ofereixen des de l'organització afavoreix que se sentin tinguts en compte en el seu rol patern i matern, alhora que siguin conscients de la importància que tenen a la vida dels seus fills. Algunes famílies han verbalitzat que valoren molt que Aldees Infantils SOS tingui cura dels nens i nenes, però també de les seves famílies.

Quelcom que també hem detectat com a molt positiu és el fet de compartir espais amb altres famílies que es troben en la mateixa situació, ja que això genera un sentiment de pertinença i es trenquen certs estereotips que limiten molt als familiars a l'hora de creure en ells mateixos.

Pel que fa a la relació que estableixen amb les professionals s'aprecia un alt grau de confiança i complicitat, ja que viuen aquestes figures com a "tutors de resiliència", és a dir, persones en les qui recolzar-se per tirar endavant per elles mateixes.

Els lectors que vulguin aprofundir més en les temàtiques de l'acolliment residencial i familiar, així com en el treball socioeducatiu amb famílies, els convidem a accedir als continguts del web d'Aldees Infantils SOS per a professionals: www.academiasos.es

Per qualsevol dubte o ampliació de la informació d'aquest article es pot contactar amb l'Ana Corchero, Coordinadora del Programa d'Enfortiment Familiar, per mail acorchero.bcn@aldeasinfantiles.es o per telèfon 93.572.68.17.

Programa d'Enfortiment Familiar
Ana Corchero, Educadora Social
Francis González, Treballadora Social. Professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social (URL)
Norma Camps, Educadora Social
Mercè Puerto, Pedagoga, Mediadora Familiar
Eva Garasa, Psicòloga
José Luis Escobar, Antropòleg Social

Aldeas Infantiles SOS